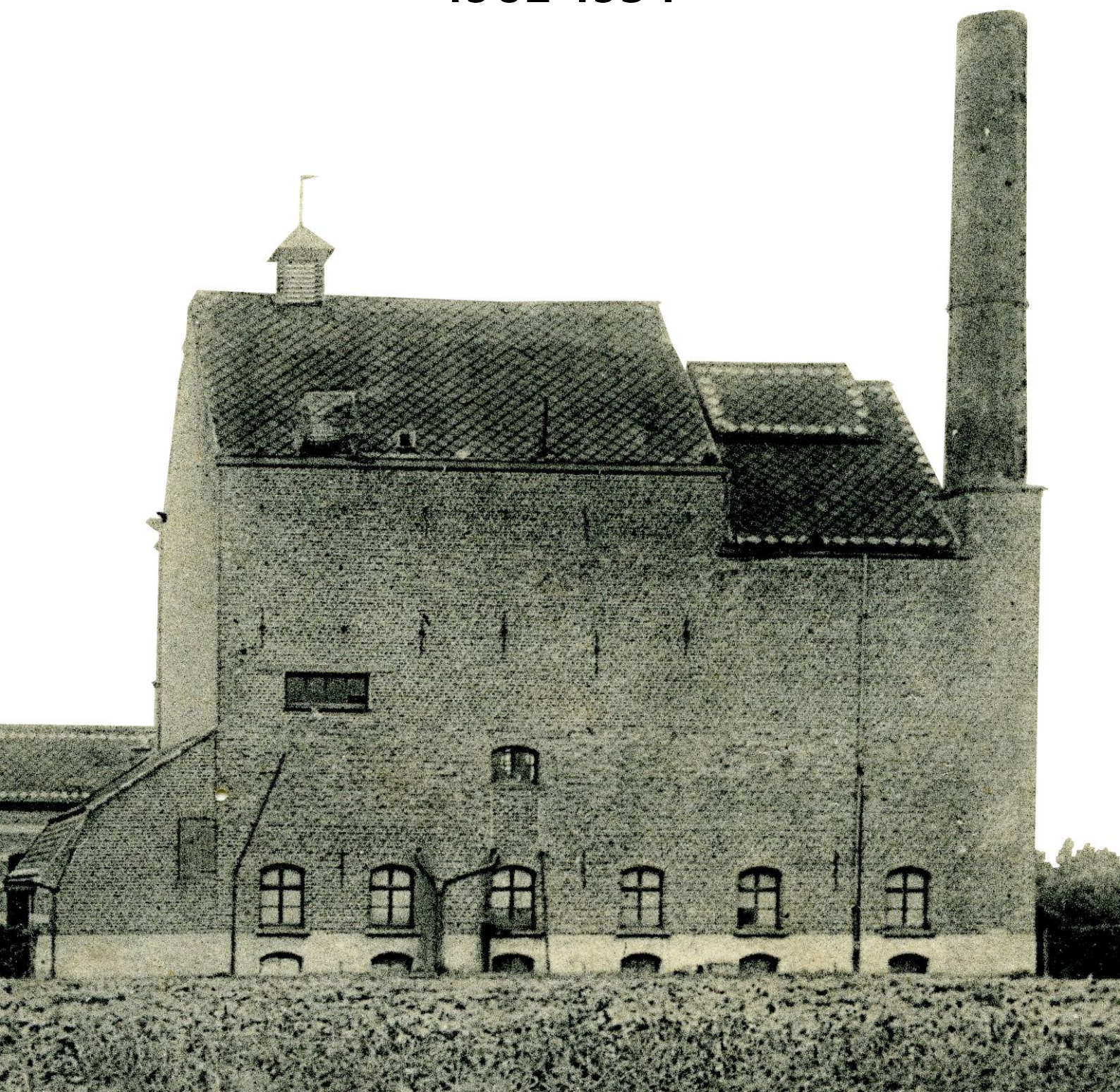

Brouwerij De Zwaan

de geschiedenis van
het brouwbedrijf te Waarschoot-Beke
1902-1934

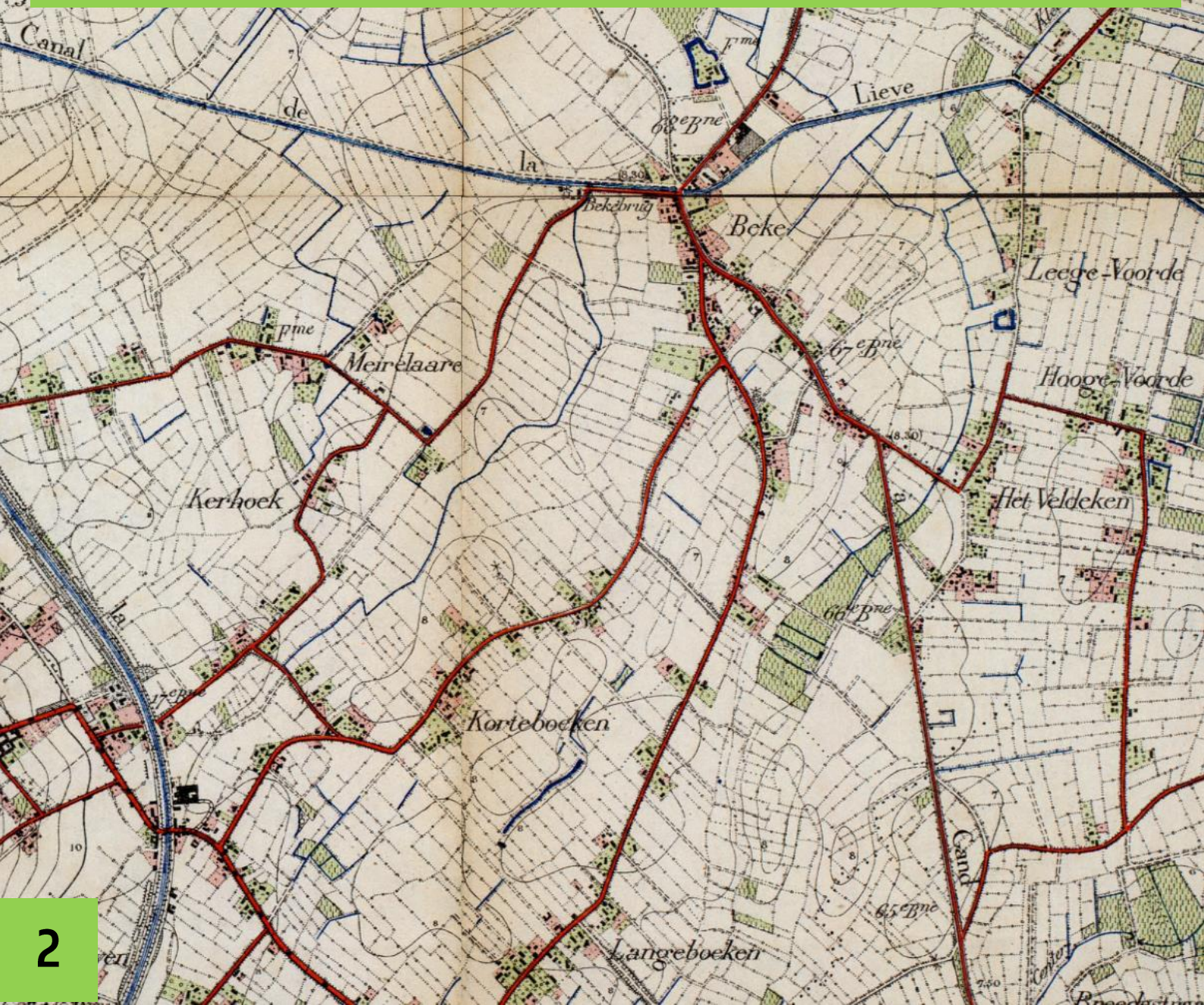

Brouwen en stoken langs de Lieve in Beke

Het brouwen en het stoken maakten van oudsher deel uit van een lokale ambachtelijke en industriële traditie. Drinkwater was vele eeuwen lang van een bedenkelijke kwaliteit. Bier bleek een aangewezen dorstlesser: de productie was goedkoop en daarenboven relatief eenvoudig. Hoewel koffie en thee het dagelijkse dieet van de gewone werkman uit de achttiende eeuw veroverden, bleven de geestrijke dranken toch een belangrijke positie innemen. De productie van bier was doorgaans een lokale aangelegenheid, in het verleden verricht op grote landbouwbedrijven of binnen kloostermuren. Het brouwersambt werd niet zelden uitgeoefend door burgemeesters of baljuws, de hoogste gezagdragers van het dorp. Een eerste figuur - bij ons gekend - die in de buurt van de Lieve brouwde, was Pieter Mortier. Pieter Mortier was in het begin van de zeventiende eeuw een tijdlang burgervader van het ambacht Waarschoot. De burgemeester verkreeg in 1613 een vorstelijk octrooi om op zijn landbouwbedrijf het Goed te Honevelde te brouwen voor de inwoners van Waarschoot en Zomergem.

Het stoken van brandewijn en jenever genoot heel wat minder aanzien, zeker in vorige eeuwen. Toch werd het guller geschonken en meer gedronken. Bekenaar Eduard De Schrijver maakte jenever aan het begin van de negentiende eeuw. In 1803 bijvoorbeeld vervaardigde hij niet minder dan 60.000 liter. Bekender is Bernard Standaert, burgemeester van Waarschoot van 1861 tot 1867, die Beke in deze periode van jenever voorzag. Deze burgervader-landbouwer-stoker was tevens de vader van Honoré Standaert, de latere bierbrouwer in de Weststraat.

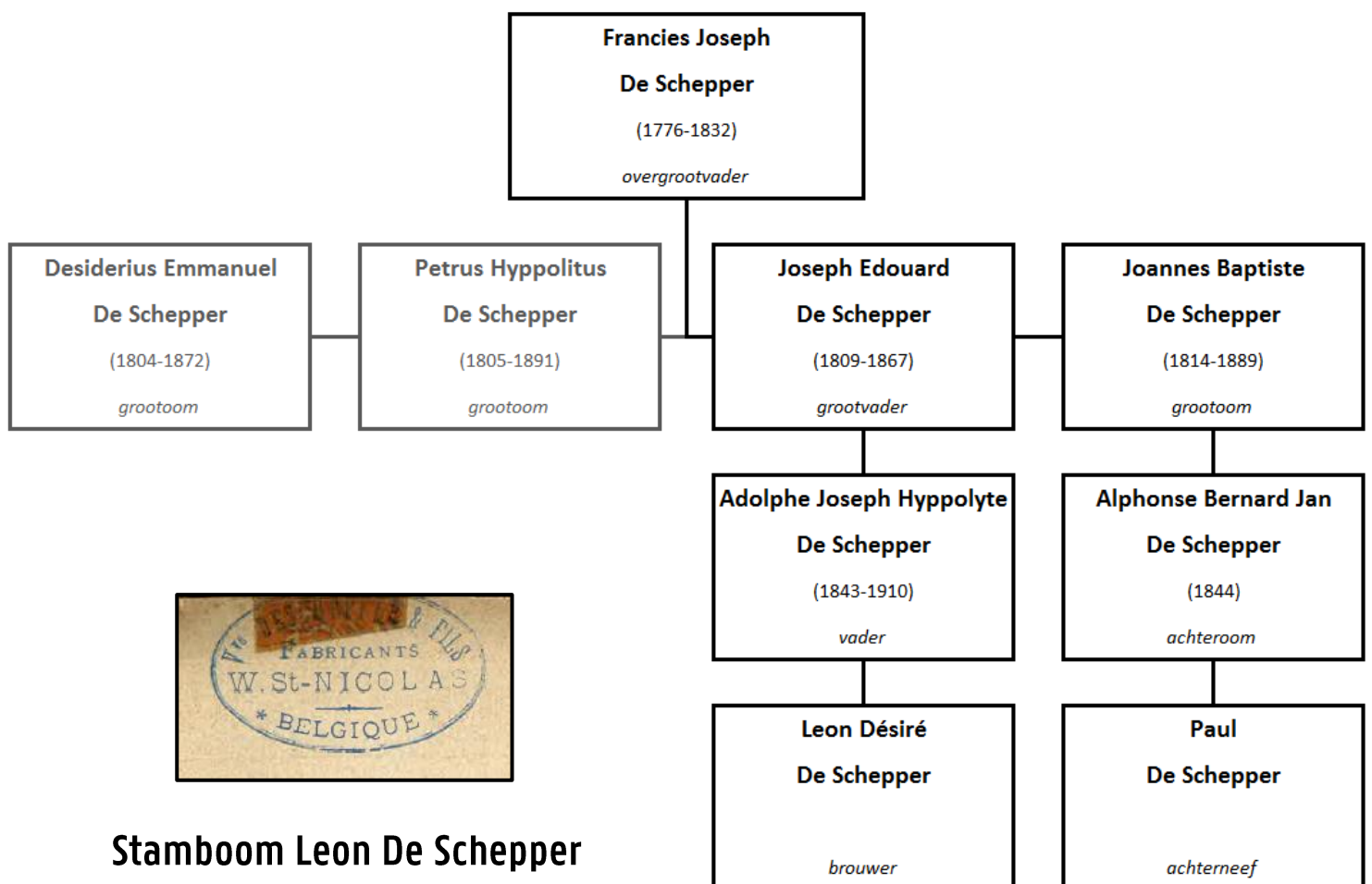
Terug naar het bier en de Lieve. In deze brochure staat de Beekse brouwerij van de familie De Schepper centraal.

De Schepper. Een Wase familie in het Meetjesland

De familie De Schepper verdeelde haar tijd over Waarschoot en Sint-Niklaas: ze had vaste voet aan grond in het Waasland, maar vestigde zich in 1841 ook in Beke. Aan de Lieve betrokken ze een buitengoed, omgevormd tot textielfabriek – net daar waar overigens Leon Speeckaert veel later in 1935 zijn weverij startte. De fabriek van De Schepper werd een vijftal jaar later door Jan Baptiste (1814-1889) geleid, en twee boers waren zijn geassocieerden. Jan Baptiste richtte in 1850 de blik op het dorpscentrum van Waarschoot, enkele kilometer verderop, waar hij in de tuinen van zijn schoonfamilie een nieuw fabrieksterrein ontgon. Deze site rond *Scheppers' Wal* zou decennialang de belangrijkste textielonderneming van Waarschoot vormen.

Één van de geassocieerde broers was Joseph Edouard De Schepper (1809-1867), die zich op de weeffabriek in Beke concentreerde. Vanaf 1881 installeerde de concurrerende katholieke katoenbaron Joseph de Hemptinne - een notoir katholiek - een dochteronderneming van de Gentse Lousbergfabriek in een nieuwe loods net naast de weverij in Beke. Op die manier wilde de Hemptinne de liberale familie De Schepper treffen. Maar de invloed van de familie uit Sint-Niklaas was al snel tanende: in 1889 overleed Jan Baptiste en door de moeizame opvolging met eigenaar Alphonse (zoon) en patroon Paul (kleinzoon) sloot de fabriek haar deuren in 1899. Paul De Schepper en diens tante Ermina De Schepper bleven nog een tijdlang in het omwalde herenhuis in de Schoolstraat wonen.

Stamboom Leon De Schepper

De jonge Leon Désiré De Schepper, kleinzoon van Joseph Edouard, richtte zijn blik van de dorpskern weer op Beke. Ambitieuus en stoutmoedig trok hij een brouwerij op naast de almaar uitdijende katholieke textiel fabriek. Met zicht op de Lieve kreeg zijn brouwbedrijf de sierlijke naam 'De Zwaan'. De opstart vond plaats op 10 september 1902. Leon De Schepper werkte bij aanvang in een brouwerij in opbouw: het hoge, robuuste gebouw in donkere baksteen met centraal laadvenster was klaar in 1904. Op 6 januari 1904 kreeg de gemeente de aanvraag voor het plaatsen van een stoommachine van acht pk met een stoomketel van zes atmosfeer. Datzelfde jaar legden werkmannen de laatste hand aan een statige villa naast het bedrijf. Dit brouwershuis in geel- en oranje kleurige baksteen straalt nog steeds esthetiek uit en is opgetrokken in art nouveau-geïntegreerde stijl met typisch houtwerk, torendecoratie en schilddaken.

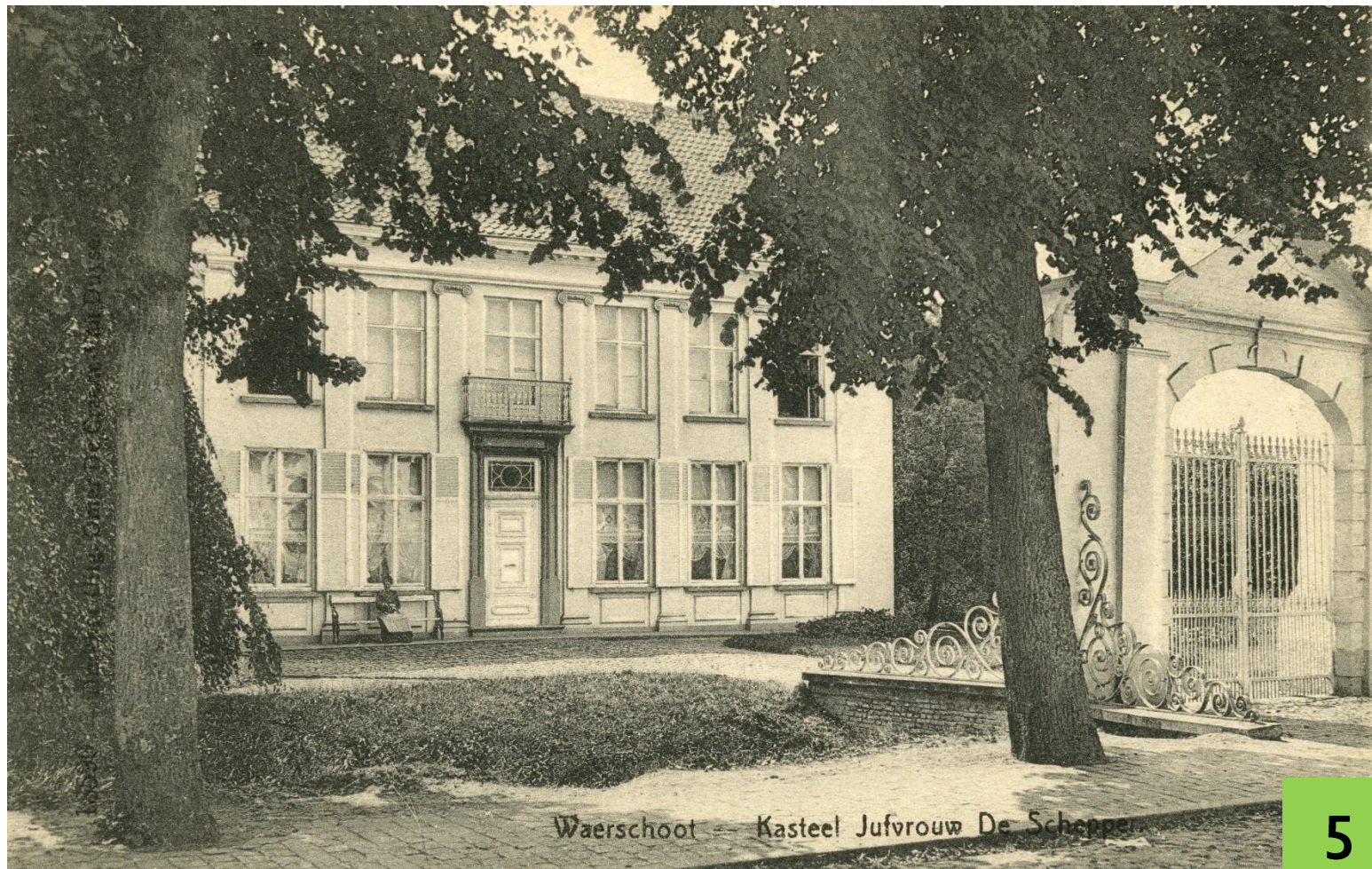

**Het voormalige brouwerijgebouw,
nu geïntegreerd in vleeswarenfabriek Ter Beke
(zicht van op de N9-brug)**

Villa De Schepper, Waarschoot-Beke ▲

Kasteel De Schepper, Dorp Waarschoot ▼

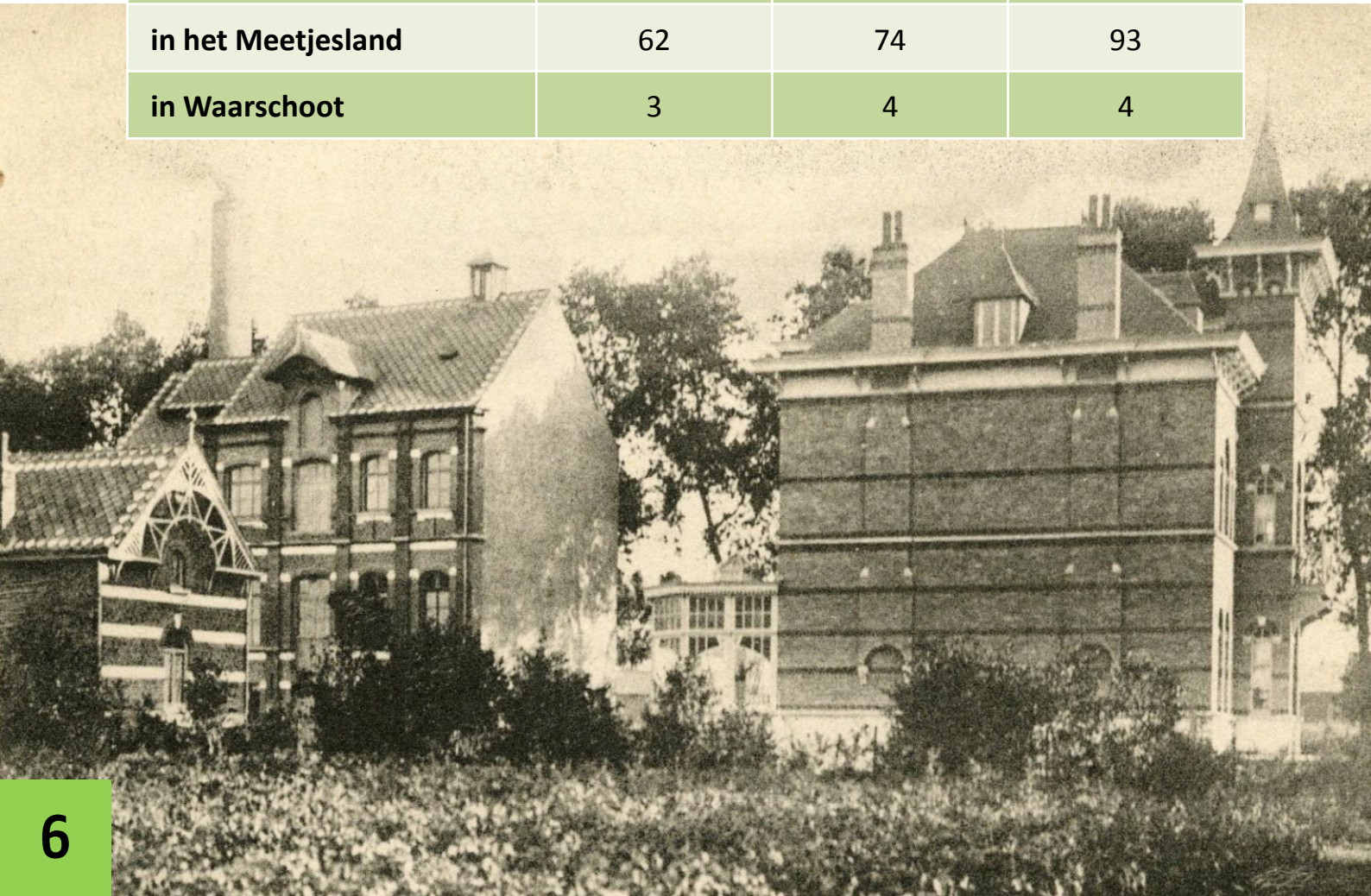
Brouwerijen in het Meetjesland, brouwen in Waarschoot

Brouwerij De Zwaan lag niet toevallig in waterrijk gebied. De Lieve diende in de eerste plaats als koelwater en om afvalwater te lozen. Op vol vermogen loosde De Schepper maar liefst vijf kubieke meter water per dag. Maar de Lieve kon ook als bron worden gebruikt door er een filterbak in te metsen: van zodra het water langzaam doorheen de muren drong, werd het op een natuurlijke manier gezuiverd. Toch bleef het doorgaans van twijfelachtige kwaliteit, en maakte de brouwer gebruik van gewone waterputten.

Tot het assortiment van De Zwaan behoorden onder meer eenvoudig bier, tafelbier en *special* bier. Een interessante graadmeter voor de capaciteit van de brouwerij is de productie per inwoner in Waarschoot (het ontbreekt ons helaas aan bruikbare bevolkingsgegevens voor het hele grondgebied van Beke). Begin twintigste eeuw brouwden vier brouwerijen samen 2.856 hectoliter of 46,5 liter bier per Waarschotenaar. Ter vergelijking: in het midden van de negentiende eeuw brouwden twee Waarschootse brouwerijen 2.575 hectoliter of 47 liter per persoon. Dat is zeker niet veel. Rond het jaar 1840 waren de drie bestaande brouwers nog goed voor bijna 3.770 hectoliter gerstenat. In 1906 produceerde de Beekse brouwerij De Zwaan jaarlijks 545 hectoliter, zowat 2.500 liter minder dan de Waarschootse brouwerij De Roerder: Leon De Schepper (De Zwaan) en Adhemar De Maere (De Roerder) waren zo de kleinsten van de vier lokale brouwers.

Aantal brouwerijen

	in 1880	in 1895	in 1914
in het Meetjesland	62	74	93
in Waarschoot	3	4	4

Kaart brouwerijsite De Zwaan

Beke. Het economische hart aan de Lieve

Aan het einde van de achttiende eeuw was het gebied aan Bekebrug een nijverheidskern geworden. Het was de Zomergems-Waarschootse familie Wttenhove - uit te spreken als 'Uuttenhove' - die hier forse investeringen deed, en zich specialiseerde in de handel van kalk, baksteen en andere bouwmaterialen. Zowel Leon De Scheppers grootvader Joseph 'Jos' Edouard als grootooms Joannes 'Jan' Baptiste en Petrus 'Pieter' Hyppolitus huwden met telgen van Judocus Bernardus Wttenhove, burgemeester van Waarschoot in de periode 1815-1854. Op deze manier verkreeg de familie De Schepper verschillende percelen langs de Lieve in Beke. In deze tijd was het kanaal de Lieve nog grotendeels bevaarbaar.

Toch was vooral de aanpalende weg van grote betekenis. Brouwerij De Schepper lag immers langs deze staatsbaan, deel van de rijksweg Gent-Eeklo-Brugge, die door de woonkern van Beke naar het dorpscentrum van Waarschoot liep. In 1921 pasten kasseileggers de baan te Beke aan, waarna het zware transport ook in de wintermaanden kon geschieden. In september 1936 maakte de overheid werk van het rechte trekken van de staatsbaan, die in juni 1937 voor het verkeer werd opengesteld (in het lichtgroen aangeduid op bovenstaande kaart). De nieuwe rijksweg N9 splitste niet alleen de gemeente Waarschoot in twee delen, maar sneed ook dwars doorheen de grote boomgaard van de brouwerijsite - toen al eigendom van slager en vleeshandelaar Francies Coopman.

Beugelfles

BROUWERY DE ZWAAN
G. DE SCHEPPER
WAERSCHOOT

Brouwerij - De Zwaan -

LEON DE SCHEPPER

WAARSCHOOT-BEKE.

De nog jonge Leon De Schepper had weinig ervaring met het brouwbedrijf. Via zijn grootmoeder en via grootoom Petrus Hyppolitus hadden de De Scheppers weliswaar familiebanden met de dynastie de Baer, een grote brouwclan in Sint-Niklaas met invloed ver buiten het Waasland. Leon kon bovendien beroep doen op zijn kapitaalkrachtige vader Adolphe Joseph Hyppolyte, die tot aan zijn overlijden in 1910 een herenhuis betrok op het Stationsplein. Leon De Schepper huwde in 1903 met Jeanne De Clercq, op het moment dat de nagelnieuwe brouwerij in volle expansie was. Dochter Susanne De Schepper trad in oktober 1926 in het huwelijk met José Ryffranck, zoon van de uitgever van de *Gazette van Eecloo* Pius Ryffranck. Het jonge koppel gaf een groots trouwfeest dat door de hele gemeente werd gedeeld. De *oudjes van het gesticht* kregen zelfs een eigen feesttafel op kosten van Leon De Schepper. Het bier vloeide er rijkelijk en kwam ongetwijfeld uit eigen vaten. In Leons tijd was het brouwen nog kleinschalig en ambachtelijk: hij werkte slechts met twee werklieden en schakelde waar nodig een kuiper in. Opvolger Georges De Schepper stond voor grotere uitdagingen. Georges vulde zijn bier steeds vaker af in (eigen) flessen en diende te investeren in flessenspoeling en -transport.

Het einde van brouwerij De Zwaan

De Eerste Wereldoorlog werd de brouwerij in Beke bijna fataal. De textiel fabriek van de familie de Hemptinne lag stil en fungeerde als paardenlazaret. De Duitse overheid liet houten barakken plaatsen in de ruime boomgaard van de brouwerij, met daarin schurftige paarden. In mei 1917 werden de koperen brouwketels opgevorderd. De heropstart na de oorlog betekende een forse investering.

Onder de leiding van opvolger Georges De Schepper viel het doek voor de brouwerij. Het andere Waarschootse bierbedrijf 'De Roerder', eigendom van familie De Maere, was in 1930 ingestapt in de Eeklose vennootschap: De Maere brouwde voortaan voor brouwerijen Krüger en Mater. Bier van lage gisting was in opmars en dat betekende een grote hindernis. Wellicht was de regionale concurrentie onoverkomelijk en ging brouwer Georges De Schepper ten onder aan de wegwijnende afzet. De liberale brouwerij en de katholieke fabriek bleken ironisch genoeg tot elkaar veroordeeld: door de crisis van de jaren 1930 kwam het naburige textielbedrijf Lousbergs in moeilijkheden en op 31 december 1934 legde het definitief de boeken neer. De brouwerij ging met de weverij ten onder. De familie De Schepper stelde de hele brouwerijsite - brouwerij, brouwhuis en grote boomgaard - te koop.

Poelier en slager Francies Coopman uit de Dam liet zijn oog vallen op de brouwerij. Ondanks een compromis liep de aankoop mis. Een tijd later werd de verkoop opnieuw ingesteld. Op deze openbare verkoop kocht Coopman de oude brouwerij aan... aan een lagere prijs dan de eerste toezegging. Hij betaalde contant in briefjes van twintig en vijftig frank.

Francies Coopman deed een gouden zaak. Hij verwierf een weidse tuin vol fruitbomen, een mooie woonst langs de staatsbaan, een groot bedrijf met verschillende fabrieksruimtes en uitbreidingsmogelijkheden, en een waardevolle inboedel daarbovenop. Toen het gezin Coopman haar intrek in Beke nam, bevonden de koperen brouwketels zich nog in het brouwlokaal: vader Francies deed ze van de hand en kreeg er een mooie cent voor.

Voortaan fungeerde de brouwzaal als *kiekenhangaars en een slachterij*. De voormalige brouvilla deed dienst als woonhuis en slagerswinkel. Gelukkig kon het brouwerij-erfgoed naadloos geïntegreerd worden in de nieuwe paarden- en latere varkensslagerij, die vanaf 1948 Ter Beke ging heten. En de rest is geschiedenis.

't Getrouwe Maldegheem berichtte op 30 december 1934:

- Men weet dat overlaetst die groote schoone doening van Scheppers van Beke, verkocht is aan Frans Coopman den poel-dener en slachter van den Dam, die er sedert verleden week komen wonen is, zoodat de bierbrouwerij nu veranderd is in eene brouwerij van kiekens, konijnen, wild, tseutses en ander ongedierte, en dat er in plaats van bier, daar voortaan bloed zal vloeien, met dat verschil, dat 't een beetje rooder ziet dat 't andere.

WAARSCHOOT Villa L. De Schepper

Auteur: Pieter De Reu
pieter.de.reu@telenet.be

Gelegenheidsuitgave voor:
Beke Brouwt Bier

Verantwoordelijke uitgever:
vzw Beke Ons Dorp
www.beeksefeesten.be - info@beeksefeesten.be

Zomergem, 2017

